

УДК 376.42:616.89-008.5-053.2(477)
DOI 10.32782/2412-9208-2024-3-144-161

**PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF SPEECH THERAPY
FOR CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS
IN THE SYSTEM OF EDUCATION, HEALTHCARE,
AND SOCIAL PROTECTION OF UKRAINE**

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ
ДІТЯМ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ТРУДНОЦЬМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ,
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

Kateryna TYCHYNA,
PhD in Psychology,
Senior Lecturer at the Department
of Special and Inclusion Education,
Borys Grinchenko Kyiv
Metropolitan University
18/2, I. Shamo blv., Kyiv, 02154,
Ukraine

k.tychyna@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-3072-0450>

Nataliia BABYCH,
PhD in Pedagogy,
Associate Professor,
Associate Professor
at the Department of Special
and Inclusion Education,
Borys Grinchenko Kyiv
Metropolitan University
18/2, I. Shamo blv., Kyiv,
02154, Ukraine

n.babych@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8923-8960>

Катерина ТИЧИНА,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
б-р. Ігоря Шамо, 18/2, м. Київ,
02154, Україна

Наталія БАБИЧ,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
б-р. Ігоря Шамо, 18/2, м. Київ,
02154, Україна

Yuliia KUSHNIR,
Applicant for Higher Education
Second (master's) Level,
Borys Grinchenko Kyiv
Metropolitan University
18/2, I. Shamo Blvd., Kyiv,
02154, Ukraine

Юлія КУШНІР,
здобувач другого (магістерського)
рівня освіти
спеціальності 016
Спеціальна освіта,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
б-р. Ігоря Шамо, 18/2, м. Київ,
02154, Україна

ykushnir.fpsrso23m@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0003-2206-1525>

ABSTRACT

The article is dedicated to researching the peculiarities of organizing speech therapy for children with speech disorders within Ukraine's education, healthcare, and social protection systems. The purpose of the study is to analyze existing models of speech therapy support and to identify key criteria for effective interaction between these systems, aiming to create an integrated and comprehensive support system for children with speech disorders. The study involved analyzing legal documents regulating the provision of speech therapy and reviewing scientific sources on this issue.

The main outcome of the study is the development of a comparative table that clearly demonstrates key aspects of organizing speech therapy within the three systems: education, healthcare, and social protection. The table highlights criteria such as service delivery locations, qualifications for specialists, professional development, workload, room arrangement, and funding. It was found that one of the main challenges is the lack of clear coordination between ministries, complicating the timely provision of support to children with speech disorders. The proposed solution to this issue involves delineating the responsibilities between ministries, ensuring more efficient resource allocation and targeted support for children.

The originality of the article lies in its comprehensive approach to addressing the problem of organizing speech therapy, which allows for the integration of various service delivery systems and promotes interdisciplinary collaboration to improve service quality. The article may be of interest to professionals in the fields of special education, healthcare, and social protection who are focused on improving the support system for children with speech disorders.

Key words: *speech therapy, speech difficulties, children, organization of assistance, education, healthcare, social protection.*

Вступ. Актуальність дослідження питання організації логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами обумовлена зростаючою потребою у забезпеченні доступу до якісних логопедичних послуг. В Україні така допомога здійснюється в рамках трьох систем – освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Це передбачає тісну співпрацю між цими системами для створення умов, що сприяють успішній соціалізації дітей із мовленнєвими порушеннями.

В Україні термін «логопедична допомога» ще не набув офіційного статусу в законодавстві. Проте у 2022 році Міністерство освіти і науки

України (далі – МОН) ініціювало громадське обговорення проєкту наказу «Про затвердження Порядку надання логопедичних послуг в системі освіти». У цьому документі вперше було запропоновано термін «логопедичні послуги (допомога)», що трактується як корекційно-розвиткові заходи, спрямовані на виявлення та корекцію порушень мовлення [3].

Організація логопедичної допомоги – це низка заходів спрямована на створення умов для успішної роботи вчителів-логопедів. Вона є складним, багатограним процесом і вимагає узгодженої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Отже, на сьогоднішній день логопедична допомога регулюється трьома міністерствами, а саме – Міністерством освіти і науки України, Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ), Міністерством соціальної політики України (далі – МСП).

В Україні логопедична допомога для дітей із мовленнєвими труднощами здійснюється в межах логопедичних пунктів, в закладах дошкільної, загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрах (далі – ІРЦ), дитячих поліклініках та в територіальних центрах соціального обслуговування. Їхня діяльність регламентується нормативно-правовими актами, зокрема, Законом України «Про освіту» [8], Наказом Міністерства освіти і науки України від 13 травня 1993 р. № 135 «Про затвердження Положення про логопедичні пункти системи освіти» [4], Наказом № 33 Міністерства охорони здоров'я від 23.02.2000 року «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я» [11] і Постановою Про організацію надання соціальних послуг від 1 червня 2020 року № 587 [10].

Крім зазначених актів, діяльність установ, які надають логопедичні послуги, може регулюватися також іншими нормативно-правовими документами, зокрема постановами Кабінету Міністрів України, а також наказами Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства соціальної політики України та інших відповідних міністерств і відомств.

Проблемам організації логопедичної допомоги в Україні присвячено низку досліджень українських науковців таких як: Н. Голуб [1], Ю. Пінчук [5]; [6], Ю. Рібцун [2].

Н. Голуб у своїй праці зазначає, що ці заклади мають різні напрями діяльності, зокрема діагностичний, навчальний, корекційний та реабілітаційний [1].

Отже, організація логопедичної допомоги в Україні є комплексним процесом, що регулюється кількома міністерствами та вимагає узгодженої діяльності різних державних установ для забезпечення ефективної логопедичної роботи з дітьми, які мають мовленнєві труднощі.

Метою статті є дослідження особливостей організації логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами в системах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту України, а також визначення ключових критеріїв ефективної взаємодії між цими системами з метою створення єдиної системи логопедичної допомоги, що забезпечить своєчасне виявлення, корекцію та підтримку дітей із порушеннями мовлення.

Методи та методики дослідження. Процедура дослідження передбачала аналіз нормативно-правових документів у сфері спеціальної освіти; опрацювання та узагальнення наукових джерел, що стосуються організації логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами в системах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту України; узагальнення результатів теоретичного аналізу та формулювання висновків. Окреслені етапи дослідження дали змогу отримати цілісне уявлення про особливості організації логопедичної допомоги та визначити напрямки для подальших наукових досліджень у цій галузі.

Результати та дискусії. У сучасному науковому дискурсі питання професійного стандарту для вчителів-логопедів/логопедів в Україні набуло значної актуальності. В 2024 році було затверджено Професійний стандарт на групу професій: «Вчитель-логопед», «Логопед» [12]. Він був офіційно внесений до Реєстру кваліфікацій Національного агентства кваліфікацій 26 вересня 2024 року. Стандарт передбачає опис трудових функцій, компетентностей, знань, умінь, навичок та присвоєння кваліфікацій, які відповідають професійній діяльності зазначених фахівців. Затвердження стандарту свідчить про стрімкий розвиток сектору логопедії, прагнення до стандартизації професійних норм і вимог, адже логопедична допомога займає важливе місце у системі освіти. Це пов'язано з тим, що мовленнєві порушення є однією з найпоширеніших проблем у дітей, що негативно впливають на їх загальний розвиток та подальше навчання.

У процесі дослідження було визначено ключові критерії, які відіграють важливу роль в організації логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами. До них належать: установа, де надається логопедична допомога, фахова освіта логопедів, підвищення кваліфікації, організація надання логопедичної допомоги дітям, види послуг, які надаються дітям із мовленнєвими труднощами, педагогічне навантаження, облаштування кабінету, а також фінансування. Нижче ці аспекти будуть розглянуті більш детально.

Вимоги щодо фахової освіти, підвищення кваліфікації та облаштування кабінету є уніфікованими для всіх вчителів-логопедів/логопедів, незалежно від їх підпорядкування одному з трьох відповідних міністерств. Тож нижче пропонуємо детально їх розглянути.

Фахова освіта. Відповідно до Професійного стандарту на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед» кваліфікаційні вимоги поділяються на два основні рівні: бакалаврський (6 рівень НРК) та магістерський (7 рівень НРК). Це означає, що для роботи за цими професіями необхідно здобути: 1) диплом бакалавра за спеціальністю 016 Спеціальна освіта зі спеціалізацією «Логопедія» із записом про присвоєну професійну кваліфікацію; 2) диплом магістра за спеціальністю 016 Спеціальна освіта зі спеціалізацією «Логопедія» із записом про присвоєну професійну кваліфікацію.

Також вимагається наявність сертифікатів про присвоєння або підтвердження професійної кваліфікації. А для осіб, які здобули кваліфікацію за кордоном, необхідний додатковий сертифікат про визнання їхньої кваліфікації в Україні [12].

Підвищення кваліфікації. Процес підвищення кваліфікації вчителів-логопедів регулюється відповідно до частини шостої статті 59 Закону України «Про освіту» та Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Відповідно до пункту 16 Порядку, загальна тривалість підвищення кваліфікації логопеда протягом п'яти років повинна становити не менше 150 годин. Педагог має право самостійно вибирати форми, види, напрями підвищення кваліфікації, а також організацію або особу, що надасть відповідні освітні послуги (пункт 7 Порядку) [13].

Важливо наголосити, що у Професійному стандарті на групу професій: «Вчитель-логопед»/«Логопед» від 26 вересня 2024 року унормовано, що підвищення кваліфікації з присвоєнням наступної професійної кваліфікації можливе лише за умови наявності професійної кваліфікації «Вчитель-логопед бакалавр»/ «Логопед-бакалавр», підготовки на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта зі спеціалізацією «Логопедія». [12].

Облаштування кабінету. Вимоги до обладнання логопедичних пунктів і кабінетів закріплені в Положенні про логопедичні пункти системи освіти, затвердженому наказом Міністерства освіти України від 13 травня 1993 року №135. Цей документ встановлює стандарти та вимоги до приміщень, устаткування та методичних засобів, необхідних для організації ефективної роботи логопедів. Логопедичний пункт вимагає належного облаштування кабінету, який повинен мати площу не менше 20 квадратних метрів і відповідати всім санітарно-гігієнічним вимогам, включаючи належне устаткування меблями, призначеними для відповідного віку дітей. Обладнання логопедичного пункту повинно відповідати міжнародним стандартам та враховувати конкретні потреби, як це визначено у затверджених Міністерством освіти та науки переліках [4]. Окрім базового устаткування, облаштування кабінету включає

застосування спеціальних засобів для корекції психофізичного розвитку, згідно з чинними нормативними документами. Зокрема, використання Типового переліку спеціальних засобів корекції, що стосується осіб із особливими освітніми потребами, забезпечується відповідно до нормативних документів, таких як наказ МОН від 23.04.2018 № 414 [17].

Нижче пропонуємо більш детально розглянути логопедичну допомогу за лінією Міністерства освіти і науки.

Останнім часом спостерігається зростання кількості дітей із порушеннями мовлення. І на думку Ю. Рібцун, не всі вони потребують інтенсивної корекційної роботи в умовах спеціальних закладів. Для ефективного вирішення поточної проблеми щодо організації та впровадження корекційно-розвивального навчання дітей із мовленнєвими труднощами, було створено логопедичні пункти [2].

З огляду на оновлення чинного на цей час Положення про логопедичні пункти в системі освіти (наказ МОН від 13.05.1993 № 135), Міністерством освіти і науки України було розроблено та внесено до громадського обговорення проект нового Порядку надання логопедичних послуг в системі освіти. У ньому було визначено поняття логопедичного пункту. Відповідно до нього «логопедичний пункт – структурний підрозділ органу управління освітою чи установа, який (яка) забезпечує раннє виявлення порушень мовлення та надання логопедичних послуг (допомоги) дітям дошкільного віку та здобувачам початкової освіти, які проживають на території його (її) обслуговування» [3, с. 2].

Наведений вище правовий документ пройшов публічні слухання до 25 вересня 2020 року. Його було опубліковано у мережі Інтернет Міністерством освіти і науки України 9 листопада 2020 року. Однак офіційний номер та дата виходу на сайті МОН не були вказані.

«Логопедичний пункт за рішенням засновника або уповноваженого органу виконавчої влади розміщується в закладі дошкільної освіти чи закладі освіти, що забезпечує початкову освіту, опорному закладі освіти або його філії чи інклюзивно-ресурсному центрі» [3, с. 9]. Згідно з чинним на цей час наказом Міністерства освіти і науки України від 13 травня 1993 року Про затвердження Положення про логопедичні пункти системи освіти, передбачено можливість надання логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами у дошкільних та загальноосвітніх закладах вчителями-логопедами. Зазначені фахівці відповідно до нормативно-правового акту мають право та обов'язок здійснювати логопедичну роботу з цими дітьми, що відповідає вимогам державного стандарту освіти.

Відповідно до Професійного стандарту на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед» від 26 вересня 2024 року трудові функції вчителя-логопеда включають: 1) організацію процесу надання логопедичних

послуг особам з порушеннями мовлення, а також організація терапевтичних послуг для подолання порушень мовленнєвого, голосового та комунікативного розвитку осіб різного віку; 2) вивчення й оцінювання комунікації та стану мовленнєвого розвитку у дітей, підлітків і дорослих, а також визначення причин їх порушень, зокрема соціальних, фізіологічних і психологічних факторів; консультування осіб з ПМР (далі – порушення мовленнєвого розвитку) та фахівців команди супроводу, включаючи психологів, педагогів та інших спеціалістів, щодо корекційної роботи; 3) визначення і реалізація цілей, стратегій та змісту процесу подолання ПМР з урахуванням індивідуальних особливостей кожного пацієнта; 4) реалізація цілей, стратегій та змісту терапії мови, мовлення, голосу та комунікації у осіб різного віку для їхнього мовленнєвого розвитку; 5) визначення і реалізація цілей, стратегій та змісту підтримки всіх аспектів комунікації у осіб з обмеженнями повсякденного функціонування або ризиком виникнення таких обмежень; 6) поширення знань про особливості розвитку мовлення, причини, передумови виникнення та прояви мовленнєвих порушень серед професіоналів та зацікавлених осіб; 7) набуття нових або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності, що забезпечує актуальність знань і навичок; 8) використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності для підвищення ефективності корекційної роботи [12].

З цього переліку трудових функцій чітко виокремлюються кілька основних *видів послуг*, які надаються вчителем-логопедом. Перш за все, це *діагностичні послуги*, що включають вивчення та оцінювання комунікаційних здібностей, стану мовленнєвого розвитку і причин порушень у дітей та підлітків. *Корекційні послуги*, які передбачають організацію та реалізацію індивідуальних програм терапії мовлення, голосу та комунікації, спрямованих на подолання порушень. Також важливою складовою є *консультативні послуги*, які охоплюють надання порад і рекомендацій як особам з мовленнєвими труднощами, так і фахівцям команди супроводу щодо корекційної роботи.

Організація надання логопедичної допомоги дітям в межах логопедичних пунктів здійснюється на підставі заяв батьків та результатів мовленнєвого обстеження, проведеного вчителями-логопедами або фахівцями ІРЦ. В першу чергу приймаються діти, чиї мовленнєві порушення заважають їхньому успішному навчанню.

Обстеження дітей для можливого зарахування на логопедичні пункти проводиться у визначені періоди: з 1 по 30 вересня та з 1 по 30 травня. Проте, прийом дітей із мовленнєвими порушеннями здійснюється протягом усього навчального року залежно від наявності вільних місць.

Важливим аспектом є обов'язкове отримання письмової згоди одного з батьків або законних представників дитини на проведення

обстеження. Ця згода може бути надана в будь-якій зручній формі, включаючи дистанційні засоби, або під час зарахування дитини до відповідного закладу освіти [3, с. 4].

Педагогічне навантаження. Педагогічне навантаження вчителя-логопеда логопедичного пункту становить 18 годин на тиждень для проведення безпосередньої логопедичної роботи. Додаткові обов'язки, такі як діагностика, підготовка до занять, консультування батьків і педагогічних працівників, а також ведення документації, виконуються поза межами цього навантаження [3, с. 3].

Фінансування. Фінансування послуг, які надаються на базі логопедичного пункту реалізується за рахунок коштів місцевих бюджетів, що є основним джерелом матеріального забезпечення діяльності подібних закладів. Окрім цього, можливе залучення додаткових фінансових ресурсів з інших джерел, за умови, що вони не суперечать вимогам чинного законодавства [4].

В інклюзивно-ресурсних центрах також здійснюється логопедична допомога для дітей із мовленнєвими труднощами. Їхня діяльність регулюється як «Положенням про інклюзивно-ресурсний центр», так і нещодавно затвердженим Міністерством освіти і науки України «Порядком надання логопедичних послуг в системі освіти», які вище було вказано, на офіційному веб-сайті МОН України його номер та дата виходу не були уточнені.

За словами Ю. Пінчук, рішення про створення інклюзивно-ресурсних центрів стало наслідком проведеної реорганізації психолого-медико-педагогічних консультацій. Ці центри були започатковані на базі ПМПК, а також відкривалися на територіях шкіл із інклюзивними класами або в опорних школах [5].

В інклюзивно-ресурсних центрах логопедичну допомогу отримують діти від 2 до 18 років з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти, а також в інших навчальних установах, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти. Ці діти не отримують необхідної спеціальної допомоги за місцем навчання, тому вони звертаються за логопедичними послугами до ІРЦ [3, с. 10].

Основні *види послуг*, які надають вчителі-логопеди інклюзивно-ресурсних центрів: *діагностичні* – проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини, зокрема її мовленнєвого розвитку; *корекційні* – виправлення порушень звуковимови дітям із порушеннями мовлення; *консультативні* – надання консультацій батькам та педагогічним працівникам щодо питань запобігання порушень мовлення, їхніх особливостей та проявів.

Організація надання логопедичної допомоги дітям в інклюзивно-ресурсних центрах розпочинається з ініціативи батьків, які можуть

звернутися до центру, якщо у них виникає занепокоєння щодо розвитку їхньої дитини. Це звернення може бути здійснене незалежно від того, чи має дитина інвалідність або встановлений медичний діагноз.

Основним етапом включення дитини в систему логопедичної допомоги є подання батьками заяви до ІРЦ. Саме на підставі цієї заяви фахівці центру можуть надати комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, а також інші необхідні послуги, включаючи логопедичну підтримку. Важливо підкреслити, що всі послуги ІРЦ надаються виключно на добровільній основі, тобто лише за згодою батьків або законних представників дитини. Жоден із процесів або заходів, які проводяться в рамках ІРЦ, не може бути ініційований третіми особами, такими як вчителі, вихователі або інші освітні працівники, без прямого звернення і згоди батьків [14].

Педагогічне навантаження. Згідно з чинними нормами, педагогічне навантаження логопедів, що працюють в інклюзивно-ресурсних центрах, більше не має чітко визначеного обсягу годин, призначених виключно для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. До 28 липня 2021 року педагогічне навантаження для фахівців ІРЦ було встановлено на рівні 18 годин на тиждень для безпосередньої психолого-педагогічної допомоги. Однак із внесенням змін до «Положення про інклюзивно-ресурсний центр» ця норма була скасована.

Зміни до положення передбачають, що тривалість робочого тижня педагогічних працівників ІРЦ, становить 36 годин на тиждень. Цей робочий час охоплює не лише години, присвячені безпосередній роботі з дітьми, але й час, необхідний для виконання інших завдань, що входять до компетенції ІРЦ. Сюди включаються такі обов'язки, як проведення діагностики, підготовка до занять, ведення документації, консультування батьків та співпраця з іншими педагогічними працівниками [15].

Фінансування інклюзивно-ресурсних центрів забезпечується через кілька основних джерел. Основним джерелом фінансування таких центрів є кошти, надані засновником – засновниками ІРЦ виступають представницькі органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районні та міські ради. Окрім цього, ІРЦ мають можливість отримувати фінансування від благодійних пожертвувань, які можуть надходити як від юридичних, так і від фізичних осіб. Також до джерел фінансування відносяться інші надходження, не заборонені законодавством, включаючи кошти, отримані за надання додаткових освітніх і платних послуг, гранти, дарунки та інші фінансові внески.

ІРЦ мають право надавати платні послуги, керуючись постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796, яка затверджує перелік платних послуг, що можуть надаватися закладами освіти та іншими установами системи освіти державної і комунальної форми

власності. Кошти, отримані ІРЦ за надання таких послуг, а також з інших додаткових джерел фінансування, використовуються виключно на забезпечення діяльності центру, у відповідності з його установчими документами та в межах законодавчих норм [16].

Логопедична допомога у системі Міністерства освіти України, зазнає постійних змін та вдосконалень. Протягом останніх 5 років спостерігається значний прогрес у сфері інклюзивної та спеціальної освіти, що позитивно впливає на доступність логопедичної допомоги для дітей із мовленнєвими порушеннями.

Нижче пропонуємо проаналізувати здійснення логопедичної допомоги для дітей із мовленнєвими труднощами у закладах Міністерства охорони здоров'я.

На сьогодні, дитяча поліклініка є основним провідним закладом, де здійснюється логопедична допомога дітям з порушеннями мовлення у системі Міністерства охорони здоров'я. Вчителі-логопеди у цих закладах керуються чинним законодавством України щодо освіти та охорони здоров'я, виконуючи вказівки МОЗ, Міністерства освіти, а також Положення про логопедичні пункти системи освіти, затвердженого МОН України і погодженого з МОЗ України від 13.05.1993 р. № 135 [4].

У своїй праці Ю. Пінчук зазначає, що основний фокус роботи вчителя-логопеда в амбулаторно-поліклінічних закладах зосереджується на таких *видах послуг*, як діагностичні, консультативні та корекційні, з дітьми, які мають порушення звуковимови. Логопеди проводять індивідуальні та групові заняття, готують необхідні навчальні матеріали та, за потреби, співпрацюють із лікарями-спеціалістами та іншими фахівцями. Крім того, вони надають консультації сім'ям пацієнтів та рекомендації щодо проведення занять з дітьми в домашніх умовах [6].

Організація надання логопедичної допомоги дітям. Щоб потрапити на прийом до логопеда в поліклініці, необхідно дотримуватися двох основних кроків:

1. Спочатку батьки або законні представники дитини повинні звернутися до сімейного лікаря за місцем проживання. Лікар проведе первинне обстеження та, якщо виявить необхідність, оформить направлення до логопеда.

2. З направленням від сімейного лікаря необхідно записатися на прийом вже безпосередньо до логопеда. Запис може здійснюватися через реєстратуру поліклініки або за допомогою електронних сервісів [7].

Педагогічне навантаження логопеда, що здійснює професійну діяльність у поліклініці, не регламентовано конкретними нормативними актами, на відміну від встановлених стандартів для логопедів, які працюють в освітніх закладах. Проте, беручи до уваги загальноприйняті

принципи організації робочого часу вчителів-логопедів у сфері освіти, можна зробити обґрунтоване припущення, що навантаження вчителів-логопедів у медичних закладах часто співпадає з аналогічними показниками, встановленими для освітніх установ. Зокрема, це навантаження може складати близько 18 годин на тиждень, що відводяться на безпосередню роботу з дітьми, які потребують логопедичної допомоги.

Фінансування: Держава гарантує безоплатну логопедичну допомогу дітям до 18 років у державних та комунальних закладах охорони здоров'я, маючи відповідне направлення. Фінансування цих послуг здійснюється з державного бюджету.

Вчителі-логопеди в Україні, що працюють в системах Міністерства освіти і науки та Міністерства охорони здоров'я, мають спільну мету – допомогти дітям із мовленнєвими труднощами. Обидва міністерства забезпечують роботу кваліфікованими логопедами, але відрізняються сферою діяльності та фінансуванням. Вчителі-логопеди МОН допомагають дітям у школах, садочках та інших навчальних закладах, а логопеди МОЗ працюють в поліклініках, лікарнях та інших медичних закладах.

Міністерство соціальної політики України відіграє важливу роль у забезпеченні осіб, які потребують логопедичної допомоги. У зв'язку з цим, далі буде розглянуто організацію надання логопедичних послуг у межах діяльності цього міністерства.

Організація надання логопедичної допомоги дітям передбачає звернення кожної зацікавленої особи за місцем її проживання або перебування. Зазначена допомога надається відповідно до чинних Державних стандартів та згідно з Порядком організації надання соціальних послуг, затвердженим Кабінетом Міністрів України [9].

Згідно з Постановою Про організацію надання соціальних послуг від 1 червня 2020 року № 587, Міністерство соціальної політики України спрямовує свою діяльність на надання підтримки особам, які опинилися у складних життєвих обставинах. Перелічені нижче категорії осіб та сімей є об'єктом особливої уваги та підтримки: сім'ї, у яких дітей відібрано у батьків без позбавлення їх батьківських прав; сім'ї з дітьми, у яких тривала хвороба батьків перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки; сім'ї, у яких виховуються діти з інвалідністю, та сім'ї з дітьми, у яких батьки мають інвалідність; сім'ї малозабезпечених; сім'ї, діти яких перебувають у закладах інституційного догляду та виховання; сім'ї, дітей яких влаштовано в сім'ю патронатного вихователя; діти, які перебувають на вихованні в сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу; особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; особи з особливими освітніми потребами [10].

На основі трудових функцій вчителя-логопеда, визначених у Професійному стандарті на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед»

можна ідентифікувати ключові *види послуг*, що надаються фахівцем цього профілю. До них належать консультативні, діагностичні та корекційно-розвиткові послуги.

Педагогічне навантаження. Педагогічне навантаження логопеда, який здійснює професійну діяльність у межах Міністерства соціальної політики України, не має строго регламентованих нормативів. Однак, воно може бути співвіднесене з нормативами, прийнятими для логопедів у закладах освіти, де тижневе навантаження складає близько 18 годин на безпосередню роботу з дітьми.

Фінансування. Фінансування послуг здійснюється за рахунок бюджетних коштів, а також може включати у себе встановлення диференційованої плати в залежності від доходу отримувача цих послуг. Крім того, фінансування може забезпечуватися за рахунок коштів самого отримувача соціальних послуг або третіх осіб відповідно до чинного законодавства [10, с. 8].

Вищевикладене демонструє, що в Україні існує дуже розгалужена система закладів, де можуть надаватися логопедичні послуги. Нижче наведена порівняльна таблиця, що ілюструє спільні та відмінні аспекти надання логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами згідно з політикою кожного з вищезгаданих міністерств:

Зауважимо, що у цій статті розглядаються питання, пов'язані з роботою вчителів-логопедів та логопедів, які надають допомогу переважно дітям. Проте варто зазначити, що система надання логопедичних послуг в Україні перебуває в процесі вдосконалення та адаптації до сучасних викликів. Зокрема, у контексті військового конфлікту значно зростає кількість дітей, які потребують спеціалізованої логопедичної допомоги, таких як діти з порушеннями темпу і ритму мовлення та дитячими афазіями. Окрім того, збільшується кількість дорослих з мовленнєвими розладами, спричиненими черепно-мозковими травмами, інсультами, контузіями та іншими наслідками травматичних ушкоджень.

Висновки. Незважаючи на позитивні аспекти існуючої системи надання логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами в Україні, її організація потребує комплексного підходу та вирішення низки проблем. Основні з них стосуються: 1) відсутності єдиної системи взаємодії між системами освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, що ускладнює координацію та ефективне надання допомоги дітям із мовленнєвими труднощами; нестачі кваліфікованих фахівців, зокрема логопедів, у закладах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, що знижує доступність логопедичних послуг для дітей; 2) недостатнього фінансування закладів, які надають логопедичну допомогу, що призводить до обмеженості ресурсів для забезпечення якісної допомоги; 3) низького рівня міждисциплінарної взаємодії, коли спеціалісти

Таблиця 1

Порівняльний аналіз надання логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами згідно з політикою МОН, МОЗ та МСП

Критерії	МОН	МОЗ	МСП
Тип закладу, де надається логопедична допомога	логопедичні пункти, заклади дошкільної, загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсні центри	логопедичний кабінет при дитячій поліклініці	допомога від територіальних центрів соціального обслуговування
<i>Фахова освіта</i>	вчитель-логопед повинен мати: - диплом бакалавра за спеціальністю 016 Спеціальна освіта зі спеціалізацією «Логопедія» із записом про присвоєну професійну кваліфікацію; - диплом магістра за спеціальністю 016 Спеціальна освіта зі спеціалізацією «Логопедія» із записом про присвоєну професійну кваліфікацію; - сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації; - сертифікат про визнання професійної кваліфікації (щодо професійних кваліфікацій здобутих в інших країнах).		
Підвищення кваліфікації	систематично, не рідше одного разу на п'ять років, загальна тривалість підвищення кваліфікації - не менше 150 годин протягом п'яти років; підвищення кваліфікації з присвоєнням наступної професійної кваліфікації можливе лише за умови наявності професійної кваліфікації «Вчитель-логопед бакалавр»/ «Логопед-бакалавр», підготовки на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта зі спеціалізацією «Логопедія».		
Облаштування кабінету	відповідно до Положення про логопедичні пункти системи освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 13 травня 1993 р. №135.		
Види послуг	консультативні, діагностичні, корекційно-розвиткові.		
Організація надання логопедичної допомоги дітям	за заявою батьків або за направленням ІРЦ;	за направленням від сімейного лікаря	за зверненням батьків або законних представників до територіального центру соціального обслуговування

Продовження таблиці 1

Фінансування	фінансування послуг, які надаються на базі логопедичного пункту реалізується за рахунок коштів місцевих бюджетів; фінансування послуг при ІРЦ здійснюється засновниками, також до джерел фінансування відносяться інші надходження, не заборонені законодавством, включаючи кошти, отримані за надання додаткових освітніх і платних послуг, гранти, дарунки та інші фінансові внески.	безкоштовні послуги по направленню, оплачує держава	за рахунок бюджетних коштів; встановлення диференційованої плати в залежності від доходу отримувача цих послуг; може забезпечуватися за рахунок коштів самого отримувача соціальних послуг
Педагогічне навантаження	18 годин на тиждень для безпосередньої логопедичної роботи, інші завдання поза межами цього навантаження		

різних профілів не мають налагодженої системи співпраці, що впливає на ефективність надання допомоги; 4) відсутності єдиної системи контролю та моніторингу результативності логопедичної допомоги, що ускладнює оцінку її ефективності.

Для покращення ситуації необхідно створити єдину систему логопедичної допомоги, яка інтегруватиме системи освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, з чіткими правилами взаємодії між ними. Одним із ключових аспектів удосконалення цієї системи є розмежування сфер відповідальності між різними міністерствами. Необхідно, щоб кожне міністерство чітко регламентувало критерії спрямування пацієнтів до відповідних закладів, визначаючи, які випадки підпадають під юрисдикцію системи освіти, які потребують втручання закладів охорони здоров'я, а які повинні бути обслуговувані установами соціального захисту. Такий підхід сприятиме оптимізації розподілу ресурсів та наданню цільової допомоги, забезпечуючи своєчасне виявлення та корекцію мовленнєвих порушень у дітей. Це, у свою чергу, підвищить загальну ефективність логопедичної допомоги, що позитивно вплине на освітній та соціальний розвиток дітей.

Література

1. Голуб Н. М. Актуальні питання організації в Україні логопедичної допомоги дітям з вадами мовлення. *Збірник наукових праць «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах»*. 2009. №3. С. 141–145.
2. Рібцун Ю. В. Дошкільні логопедичні пункти: актуальні проблеми сьогодення. *Проблеми та перспективи формування інноваційної системи освіти в ХХ столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 3–4 лют. 2012 р. С. 63–65.
3. Порядок надання логопедичних послуг в системі освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України (проект). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/gromadske-obgovorennnya/2020/09/11/poryadok%20nadannya%20lohopelychnyh.doc>
4. Про затвердження Положення про логопедичні пункти системи освіти: наказ Міністерства освіти і науки України 13.05.1993 № 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0059-93#Text> (дата звернення: 21. 10. 2024)
5. Пінчук Ю. В. Організація логопедичної служби в інклюзивно-ресурсних центрах України. *Спеціальна освіта: проблеми та перспективи*: матеріали XIV міжнар. наук-практ. конф., Кам'янець-Подільський, 15–16 квіт. 2021 р. С. 135–138.
6. Пінчук Ю. В. Організаційне забезпечення логопедичної роботи в умовах дитячої поліклініки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка*. 2016. С. 52–58.
7. Електронне направлення. Міністерство охорони здоров'я: веб-сайт. URL: <https://moz.gov.ua/uk/categories/elektronne-napravlennya> (дата звернення: 21.10.2024)
8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. No 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. No 38-39. 380 с.
9. Соціальні послуги. Міністерство соціальної політики: веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-poslugi.html> (дата звернення: 21.10.2024)
10. Про організацію надання соціальних послуг: Постанова Каб. Міністрів України від 01.06.2020 № 587 : станом на 25 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-p#Text> (дата звернення: 21.10.2024).

11. Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 N 33 «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я». Наказ МОЗ України від 11.05.2016 № 427: станом на 02 верес. 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0427282-16#Text> (дата звернення: 21.10.2024)

12. Професійний стандарт на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед». URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/658-profesijnij_standart.pdf (дата звернення: 21.10.2024)

13. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. №800: станом на 31 груд. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.

14. Інтегративно-ресурсні центри: веб-сайт. URL: <https://ircenter.gov.ua/news/view/id/31> (дата звернення: 21.10.2024)

15. Вимоги та обов'язки асистента вчителя/дитини та логопеда – юридичне роз'яснення. URL: <https://nus.org.ua/questions/vymogy-ta-obov-yazky-asystenta-vchytelya-dytyny-ta-logopeda-yurydychne-roz-yasnennya/> (дата звернення: 21.10.2024)

16. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності: Постанова Каб. Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796: станом на 09 лип. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.10.2024)

17. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти: Наказ МОН України від 23.04.2018 № 414: станом на 8 груд. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text> (дата звернення: 21.10.2024).

References

1. Holub, N. M. (2009). Aktual'ni pytannya orhanizatsiyi v Ukrayini lohopedychnoi dopomohy dityam z vadamy movlennya [Current issues of speech therapy assistance organization for children with speech disorders in Ukraine]. *Pedahohika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahal'noosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, (3), 141–145. [in Ukrainian]

2. Ribtsun, Yu. V. (2012). Doshkil'ni lohopedychni punkty: aktual'ni problemy syohodennya [Preschool speech therapy points: Current issues]. In *Problemy ta perspektyvy formuvannya innovatsiyanoi systemy osvity v XX stolitti – Problems and prospects of forming an innovative education system in the 21st century: materials of the international scientific-practical conference*, Lviv, February 3-4, 2012 (pp. 63–65). [in Ukrainian]

3. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020). Poryadok nadannya lohopedychnykh posluh v systemi osvity: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy (proyekt) [Procedure for providing speech therapy services in the education system: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (draft)]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/gromadske-obgovorennya/2020/09/11/poryadok%20nadannya%20lohopedychnykh.doc> [in Ukrainian]

4. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (1993). Pro zatverdzhennya Polozhennya pro lohopedychni punkty systemy osvity: Nakaz vid 13.05.1993 No 135 [On the approval of the regulations for speech therapy points in the education system: Order No 135 dated 13.05.1993]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0059-93#Text> [in Ukrainian]

5. Pinchuk, Yu. V. (2021). Orhanizatsiya lohopedychnoi sluzhby v inklyuzyvno-resursnykh tsentrakh Ukrainy [Organization of speech therapy service in inclusive resource

centers of Ukraine]. In *Spetsial'na osvita: problemy ta perspektyvy – Special education: problems and prospects: materials of the XIV international scientific-practical conference, Kamyanets-Podilskyi*, April 15-16, 2021 (pp. 135–138). [in Ukrainian]

6. Pinchuk, Yu. V. (2016). Orhanizatsiynе zabezpechennya lohopedychnoi roboty v umovakh dytyachoyi polikliniky [Organizational support of speech therapy work in children's clinics]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Korektsiyna pedahohika – Scientific Journal of NPU named after M. P. Drahomanov*. Correctional pedagogy, 52–58. [in Ukrainian]

7. Ministerstvo okhorony zdorov'ya Ukraїny. (2024). Elektronne napravlennya [Electronic referral]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/categories/elektronne-napravlennya> [in Ukrainian]

8. Verkhovna Rada Ukraїny. (2017). Pro osvitu: Zakon Ukraїny vid 05.09.2017 No 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated 05.09.2017 No 2145-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady – Bulletin of the Verkhovna Rada*, (38–39), 380 s. [in Ukrainian]

9. Ministerstvo sotsial'noi polityky Ukraїny. (2024). Sotsial'ni posluhy [Social services]. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-poslugi.html> [in Ukrainian]

10. Kabinet Ministriv Ukraїny. (2020). Pro orhanizatsiyu nadannya sotsial'nykh posluh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukraїny vid 01.06.2020 No 587 [On the organization of social services: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 587 dated 01.06.2020]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-p#Text> [in Ukrainian]

11. Ministerstvo okhorony zdorov'ya Ukraїny. (2016). Pro vnesennya zmin do nakazu Ministerstva okhorony zdorov'ya Ukraїny vid 23.02.2000 No 33 «Pro shtatni normatyvy ta typovi shtaty zakladiv okhorony zdorov'ya» [On amendments to the order of the Ministry of Health of Ukraine dated 23.02.2000 No 33 "On staff regulations and typical staff of health-care institutions"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0427282-16#Text> [in Ukrainian]

12. Ministerstvo osvity i nauky Ukraїny. (2024). Profesiynny standart na hrupu profesiy «Vchytel-lohoped», «Lohoped» [Professional standard for the group of professions "Speech therapist-teacher", "Speech therapist"]. Retrieved from: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/658-profesijnij_standart.pdf [in Ukrainian]

13. Kabinet Ministriv Ukraїny. (2019). Deyaki pytannya pidvyshchennya kvalifikatsiyi pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukraїny vid 21.08.2019 No 800 [Some issues of professional development of pedagogical and scientific-pedagogical staff: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 800 dated 21.08.2019]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-p#Text> [in Ukrainian]

14. Inklyuzyvno-resursni tsentry [Inclusive resource centers]. (2024). Retrieved from: <https://ircenter.gov.ua/news/view/id/31> [in Ukrainian]

15. Vymohy ta obov'yazky asystenta vchytelya/dytyny ta lohopeda – yurydychne roz'yasnennya [Requirements and responsibilities of a teacher/child assistant and speech therapist – legal clarification]. (2024). Retrieved from: <https://nub.org.ua/questions/vymogy-ta-obov-yazky-asystenta-vchytelya-dytyny-ta-logopeda-yurydychne-roz-yasnennya/> [in Ukrainian]

16. Kabinet Ministriv Ukraїny. (2010). Pro zatverdzhennya pereliku platnykh posluh, yaki mozhuť nadavatsya zakladamy osvity, inshymy ustanovamy ta zakladamy systemy osvity, shcho nalezhat' do derzhavnoi i komunal'noi formy vlasnosti: Postanova Kabinetu Ministriv Ukraїny vid 27 serpnia 2010 r. No 796 [On the approval of the list of paid services that can be provided by educational institutions and other establishments of the educational system of state and communal ownership: Resolution of the Cabinet of Ministers of

Ukraine No 796 dated 27 August 2010]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-p#Text> [in Ukrainian]

17. Ministerstvo osvity i nauky Ukraїny. (2018). Pro zatverdzhennya Typovoho pereliku dopomizhnykh zasobiv dlya navchannya (spetsial'nykh zasobiv korektsiyi psykofizychnogo rozvytku) osob z osoblyvymy osvıtnymy potrebamy, yakı navchayutsya v zakladakh osvity: Nakaz vid 23.04.2018 No 414 [On the approval of the standard list of auxiliary tools for learning (special means of correction for psychophysical development) of persons with special educational needs studying in educational institutions: Order No 414 dated 23.04.2018]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z058>

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню особливостей організації логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами в системах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту України. Метою роботи є аналіз існуючих моделей логопедичної допомоги та визначення ключових критеріїв ефективної взаємодії між цими системами з метою створення єдиної, комплексної системи підтримки дітей із порушеннями мовлення. В ході дослідження проведено аналіз нормативно-правових документів, що регулюють надання логопедичної допомоги, та опрацьовано наукові джерела, присвячені цій проблематиці.

Основним результатом роботи є створення порівняльної таблиці, яка детально демонструє ключові аспекти організації логопедичної допомоги в межах трьох систем: освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. У таблиці відображені такі критерії, як місце надання послуг, вимоги до фахівців, підвищення їхньої кваліфікації, педагогічне навантаження, облаштування кабінетів та фінансування. Також було виявлено, що однією з основних проблем є відсутність чіткої координації між міністерствами, що ускладнює надання своєчасної допомоги дітям із мовленнєвими труднощами. Запропоновано вирішення цієї проблеми шляхом розмежування сфер відповідальності між міністерствами, що забезпечить ефективніший розподіл ресурсів і сприятиме наданню цільової допомоги дітям.

Оригінальність статті полягає в комплексному підході до проблеми організації логопедичної допомоги, що дозволяє інтегрувати різні системи надання послуг і забезпечити міждисциплінарну взаємодію для підвищення якості послуг. Стаття може бути корисною для фахівців у галузі спеціальної освіти, медицини та соціального захисту, які зацікавлені в удосконаленні системи підтримки дітей із мовленнєвими порушеннями.

Ключові слова: логопедична допомога, мовленнєві труднощі, діти, організація допомоги, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист.